

מחנכים אצל יאגר
אף קפוא "גשר"
מארגן ארגונים ואילונים
אף מוסדא פחיתא "קלג"?

הקשר לילי: 052-6040704

אף פנסא לאגרי:

www.gesher-mazkeret-batya.org.il

אזכרה פמ

גיליון 67

פרשת השבוע למשפחה

יח אייר תשס"ח • 23 מאי 2008

מושג השבוע: קוממיות

מלחמת השחרור מאשר מלחמת הקוממיות - היא מילה יותר מובנת וידידותית. ובכל זאת, נדמה לי שיש טעם בכינויה של מלחמת תש"ח כמלחמת הקוממיות באשר היא - אבן הפינה לחזרה לארצנו. הדברים מתחדדים אם נשכיל לזכור שבאותו קטע קצר הפותח את הפרשה מוזכרת ברכה נוספת כמשלימה וכמשקל-נגד לקוממיות: "ונתתי שלום בארץ, (...) וחרב לא-תעבר בארצכם".

בן ארצא

בימים אלה של חגיגות ה-60 למדינה, הברכה "ואולך אתכם קוממיות" (ויקרא, כ"ו, י"ג) מזכירה לי סיפורי גבורה ומורשת קרב של הימים העליזים טרום לידתנו. בפסוק המצוטט מסבר רש"י: "קוממיות - בקומה זקופה". אולי הקונוטציה הזאת היא זו שמפריעה לשימוש שוטף במושג קוממיות. אולי הכוחנות המשווערת מאחורי המילה מציקה לנו וגורמת לנו לסלוד ממנה. שחרור - כיום משתמשים יותר במושג

פרשת בחקותי (ויקרא כו-כז, לד)

עמוד א:

"תנו רבנן: (ויקרא כו) אם בחקותי תלכו - אין אם אלא לשון תחנונים..." לפי דברי התלמוד, המילה "אם" בתחילת פרשתנו היא לשון תחנונים ובקשה. לכאורה הסבר זה אינו מתאים לפתיחה של אזהרה לקיום מצווה שמלווה בקללות ועונש חמור כל כך.

מסביר הנצי"ב כך: יש שני מקורות סמכות בחברה: המקור הראשון הוא סמכות משפטית חוקית המזהירה את האדם שאם לא יתנהג בצורה הנכונה והרצויה הוא יענש בחומרה על ידי השלטון. המקור השני הוא סמכות רפואית. רופא שאכפת לו מבריאותו של האדם מסביר ומבקש ממנו להתנהג בצורה רצויה. הרופא מזהיר גם שאם האדם לא יתנהג כך אלא "יחטא", הוא אכן "יחטיא" את המטרה של חיים בריאים ויסבול. הסבל הזה, המתואר על ידי הרופא בפרטי פרטים על מנת להרתיע, אינו עונש שהסמכות מטילה על האדם אלא זו תוצאה ישירה מהתנהגות לא נכונה של האדם עצמו. החולה אומר: אני עשיתי לעצמי.

כך מסביר הנצי"ב את עניין הברכות והקללות. ה' פונה לעם ישראל כרופא הדואג לשלמותו הפיזית והרוחנית. ה' מתחנן ומבקש מהעם שהוא אוהב ודואג לשלמותו, להתנהג בדרך של קיום המצוות ומתאר בקצרה את הברכות שנובעות מהתנהגות טובה. אבל, על מנת להרתיע את העם מלעשות רע לעצמו צריך ה', כמו הרופא, לפרט בפרטי פרטים מה עלול לקרוא אם לא יקיימו את המצוות ויתנהגו בדרך לא רצויה. הפירוט הוא לטובת האדם, כדי שיבין היטב מה הוא עלול לגרום לעצמו.

עם הסבר זה ניתן לדעתי להשיב לשתי התמיהות שלנו: מדוע פירוט יתר של הקללות? - על מנת להמחיש לעם את הרע והסבל שיגרמו לעצמם. מדוע במקום זה ולא צמוד

הפרשה עוסקת בשני נושאים עיקריים:

- * היא פותחת בדברי ברכה שה' מבטיח לעם ישראל בתנאי שילכו בחוקותיו "אם בחקותי תלכו". ואז בהמשך פרק כו מופיעות הקללות "ואם לא תשמעו לי". השיא בקטע זה הוא חורבן היישוב בארץ ישראל על ידי עמים זרים וגלות. בסוף מופיעים דברי נחמה בהם מבטיח ה' לזכור את הברית שכרת עם אבותינו ובכך יש תקוה לטוב אם עם ישראל יקיים את חלקו בברית.
- * החלק השני של הפרשה עוסק בנדריים שאדם נודר לתת להקדש על פי ערכים כספיים שונים, דברים שאדם מקדיש לבית המקדש ודיני מעשר הן של יבול חקלאי והן של צאן ובקר.

נתמקד בחלק הראשון של הפרשה: הברכות והקללות.

עיון ראשון בפרשה מעלה מספר תמיהות:

1. אין כל יחס בין הברכות לקללות מבחינת אורכן (קטע הקללות ארוך לאין שיעור) ומבחינת התיאור המפורט בשלבים עד הגלות בקללות.
2. מיקום הפרשה: מדוע מופיעות הברכות והקללות דווקא כאן בסוף ספר ויקרא? הרי לימודנו חכמינו שמכים כאשר הברזל חם. התרעה קשה כזאת הייתה צריכה לבוא מיד לאחר שהעם קבל ציווי רציני לקיים את דבר ה' (מעמד הר סיני) או מיד לאחר אירוע קשה בין העם לה' (מעשה העגל).

על מנת להציע כיוון מחשבתי נייער בפירושו של בעל ההעמק דבר, הנצי"ב (הרב נפתלי צבי יהודה ברלין מוולוז'ין, חי במאה ה-19):

הנצי"ב מביא את הציטוט הבא ממסכת עבודה זרה דף ה

לו, או של איום בעונש מידי השלטונות, ישפיע יותר על ההתנהגות? האם בבית טוב יותר שמבקשים מתוך אהבה להתנהג בצורה מסוימת או שמאיימים (גם מתוך אהבה) בעונש? מה באמת משפיע?

שאלות לחשיבה

* עיינו בברכות בתחילת הפרשה. ישנן בעצם ארבע ברכות: שפע כלכלי, שלום, פוריות האדם והשראת השכינה בתוך העם. האם לדעתכם יש הגיון בסדר הברכות או האם הוא מקרי? האם הייתם מציעים סדר אחר? השוו לברכות בספר דברים פרק כ"ח.

שבת שלום

דוד גלנר

רכז יהדות עמותת קשת

לאירוע? - כיוון שאין כאן אזהרה מפני עונש אלא "עצה טובה" ובקשה של "רופא" שאכפת לו מהאדם. המקום המתאים לאמירה זו היא בסוף כל מסכת נתינת החוקים. הברכות והקללות מהווים כאן כעין סיכום ותמצית של מסר המיועד לטובתו של העם ולא כאיום משפטי המביא עמו עונש. לכן הן מופיעות בסוף ספר ויקרא.

פעילויות לבני המשפחה

* משחק תפקידים: חבר של ההורים מעשן גם במקומות ציבוריים. רצוננו שיפסיק בכלל וודאי במקומות ציבוריים שגם פוגע באחרים וגם אסור. הסבירו לו מדוע עליו להפסיק לעשן כרופא מומחה, והסבירו לו כאיש חוק (עורך דין, שוטר, שופט).

* דונו ביניכם בשאלה: איזו גישה, של רופא ואדם שאכפת

על קברי צדיקים

הקברות" (הלכות אבל ד,ד). הקבר המיוחס לרמב"ם בטבריה זוכה לעלייה לרגל לא מועטה. כנראה שהעולים טרם הספיקו לקרוא את ספריו.

מה אנחנו יודעים על מקומות הקבורה? ישנם קברים ששיוכם ההיסטורי מושרש בהיסטוריה היהודית: כך למשל מערת המכפלה מיוחסת למערה שנרכשה על-ידי אברהם אבינו. כמובן שגם הצדיקים המודרניים - כמו הבאבא סאלי - מקום קבורתם הינו ודאי. לעיתים אנו דבקים במסורות מקומיות-מוסלמיות שמבוססות על זיהוי פונטי. כך קבר ראובן בחולות פלמחים מבוסס על השם 'נבי רובין'. זאת על אף ששבט ראובן חי בדרום עבר הירדן, הרחק מחופי הים-התיכון. חפירות מועטות או סקרים ארכיאולוגיים בקברי הצדיקים מעלות כי חלקם אינם קברים. תיארוך המבנים משייך אותם לעיתים לתקופות מאוחרות הרבה יותר מתקופת המקרא והמשנה - התקופה הממלוכית או העות'מנית.

בניית אתרים המיועדים לעלייה המונית תוזמנה בימי העבר לצרכי המשטר, למשל מסורת העלייה המוסלמית לקברו של הנביא משה (נבי-מוסא). בניגוד למסורת היהודית, לפיה משה רבנו מת בטרם נכנס לארץ כנען ומקום קבורתו לא נודע, ממוקם קבר משה בלב מדבר יהודה. הקבר נבנה על-ידי המנהיג המוסלמי צלאח א-דין, לאחר שניצח את הצלבנים בקרב על ירושלים ב-1187. מועד העלייה מתוזמן באביב בצמוד לחג הפסחא, שבו עולים צליינים נוצרים לירושלים. ההמונים המוסלמים העולים לנבי-מוסא מביטים שליטה אסטרטגית במיקום חשוב באזור.

היות והעדויות ההיסטוריות אינן בהכרח הגורם הראשוני להכרזת קברות קדושים, תהליך גילוי הקברים הנו תופעה מרתקת מבחינה היסטורית ואנתרופולוגית. לרוב התגלות של הצדיק או באי שליחו מובילה להכרזה על המקום כקדוש. עם הזמן, השמועה עוברת מפה לאוזן ומביאה איתה זרם מתפללים דק. זרם מתפללים זה מעודד גורמים פרטיים לעבודות ניקוי ואחזקה, וזה מצדו גורם לזרימה גדולה יותר של מאמינים למקום. בשלב זה מתבצעות עבודות תחזוקה גדולות יותר, הכוללות העברת צינור מים, ריהוט, חניה וכיוצא בזה, כאשר אט-אט זוכה המקום להכרה של עמותות

השבוע מתרחש אחד האירועים הגדולים של עלייה לרגל המתקיימת בארצנו. אין זו עלייה לרגל לירושלים, כי אם לקברו של רבי שמעון בר יוחאי בהר מירון.

רבי שמעון בר יוחאי חי במאה ה-2 לספירה, בתקופת מרד בר כוכבא. הוא נאלץ לברוח ולהתחבא במערה במשך 12 שנים עד מות הקיסר הרומי וביטול הגזירות נגד היהודים. לפי המסורת, קשור ל"ג בעומר לאירועים שונים בחייו של רבי שמעון בר יוחאי - היום שבו הוסמך להיות רב, היום שבו התחתן והיום שבו נפטר. ביום זה, בעוד ביתו אפוף בלהבות, גילה את סתרי תורת הנסתר, שנכתבו על ידי תלמידיו ונחתמו במאה ה-13 בספרד.

מאות אלפים מגיעים להשתטח על קברו של הצדיק. זהו האתר הדתי השני, אחרי הכותל המערבי, במספר המבקרים בארץ. מנהג זה אינו ייחודי לעדה מסוימת או לזרם מסוים אלא חוצה גבולות: חילוניים ודתיים, מסורתיים וחרדים, אשכנזים וספרדים. מניין התפתחה תרבות זו של עלייה לקברים, האם הקברים הינם אכן קברי צדיקים? מנהג השתטחות על קברות הצדיקים מפתיע לנוכח ההשקפה הבסיסית היהודית הרואה את המת כטמא. ככלל, עלייה לקבר נהוגה ביום השנה וכוללת את בני משפחת הנפטר וחברים קרובים. פולחן קברי צדיקים מוזכר כבר בתלמוד הבבלי (סוטה לד, ב), שם מסופר שבעת שליחותם של 12 המרגלים הלך כלב בן יפונה לחברון כדי לבקר בקברי האבות במערת המכפלה ולהתפלל שם. בימי הגלות, עלייה לקברות צדיקים הממוקמים בארבע ערי האם מתוארת בספרות הנוסעים. הקבלה, והחסידות לאחריה, תרמו רבות לפולחן קברי הצדיקים. האר"י זיהה מקומות רבים בגליל כקברי צדיקים - בעיקר תנאים ואמוראים, אך גם דמויות מקראיות. רבים מזיהוייו היו בעקבות המסורת העממית, אך אישורו גם להעצמתה.

מוסד העלייה לקברים של צדיקים עורר את התנגדותם של אנשי הלכה רבים בשל חשש לעבודה זרה, הפיכת הצדיק למטרת התפילה, אמונות מאגיות וטומאת המת. הרמב"ם אף מרחיב ואומר כי: "והצדיקים, אין בונים להם נפש על קברותיהן - דבריהם הם זיכרונם. ולא יפנה אדם לבקר

באזור טבריה. במהלך הטיול הם נתקלו במצבה עליה נכתב "קבר שמעון הצדיק מסירותו בעבודה הובילה אותו בדרך". האברך התארגן לקרוא פרק תהילים כאשר שמע קול צחוק. היה זה העגלון שסיפר כי שמעון הצדיק היה לא פחות מאשר סוסו הנאמן שנפטר וזכה לקבורה בשל היותו חרוץ ואהוב במיוחד.

איאל יוספסברג-בן יואל

אם לתלמידות בגן ובכיתה ב' קשת בייס בן גוריון

וגורמים רשמיים. תופעה זו קיבלה חיזוק בשנות ה-90, כאשר משרד הדתות שיפץ ושילט רבים מן הקברים. כיום, עם התגברות העלייה לרגל, ישנה תמיכה נרחבת גם ממשרד התיירות. העלייה לקברות הצדיקים מתבצעת לפי צרכי המתפלל: התספורת הראשונה (חאלקה) בקבר בר-יוחאי; אם בשידוכין עסקין קברו של יונתן בן עוזיאל הוא הכתובת; קבר רחל מהווה מקום עלייה לרגל של עקרות; ואם במציאת אבידות יש צורך, הרי קברו של רבי מאיר בעל הנס הוא המקום. דוגמה משעשעת לתהליך גילוי מחודש של "קבר צדיק" פורסם לאחרונה כאשר אברך ומשפחתו יצאו לטיול

"וידבר ה' אל משה לאמור"

אך ידיעותיו וכושר הביטוי שלו היו מדהימים.

לוינס מספר בספרו "קריאות תלמודיות" כי שושני טען שיש בידו 120 פירושים שונים לפסוק "וידבר ה' אל משה לאמור", אך הוא מוכן לגלות לו רק אחד מהם, והוא שמשמעות המילה "לאמור" הינה "לא לומר" - כלומר יש צורך לא לומר הכל לבני ישראל, אלא להשאיר חלק מהעניין מכוסה על מנת שכל אחד ואחד ישקיע מחשבה בהבנת העניין. לוינס מוסיף שהוא הצליח לחשוב על פירוש נוסף - "לאמור" במשמעות של "כדי שיאמרו". כלומר, עליך ללמד את בני ישראל בעמקות כזו כך שהם בעצמם יוכלו לומר את הדברים, וללמד אותם לאחרים.

על פניו נראים שני הפירושים סותרים זה את זה - הראשון מבקש להסתיר את מלוא העניין והשני מבקש להרחיב ולפרש את העניין על מנת שכל אחד יוכל להעבירו הלאה. אך במבט מעמיק יותר ניתן להבין ששני הפירושים יונקים ממקור אחד. על פי שושני, מטרת המורה אינה להכתיב לתלמידיו, ול"האכיל אותם בכפית" את החומר הנלמד, אלא עליו לגרות את מחשבתם בצורה כזו שהם יעמיקו בלימוד הנושא ויפנימו אותו כך שיוכלו ללמוד לדורות הבאים. כך גם ביקש הקב"ה ממשה להשאיר חלק מכל דיבר שמסר לבני ישראל בגדר ה"לא נאמר" על מנת שבני ישראל ילמדו ויעמיקו במה שלא נשמע עד שיוכלו ללמד את הדברים לאחרים.

באופן אירוני, כך נהג שושני עצמו בפירוש הפסוק הנ"ל כשחשף רק פירוש אחד מה-120 שהיו ברשותו והשאיר אותנו עם הרצון והסקרנות להמשיך ולחקור בעניין לעומקו.

מי יתן ונזכה כולנו למורים אמיתיים המגרים את מחשבתנו ומפתחים בנו את הרצון להעמיק ולחקור, ללמוד וללמד.

אלף פלוס

אב לתלמידים בגן ובכיתה א' קשת בייס בן גוריון

מזל טוב למשפחת רחמים
להולדת הבן יונתן
מכל קהילת גשר מזכרת בתיה

לעיתים הפסוקים הפשוטים ביותר טומנים בחובם אוצרות של ממש.

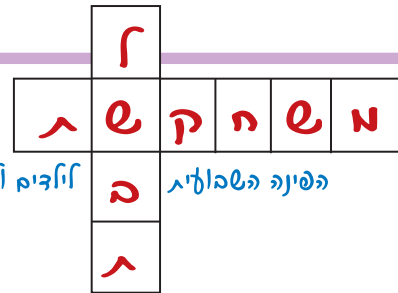
אחד הפסוקים הנפוצים ביותר בתורה הנו: "וידבר ה' אל משה לאמור". על פניו נראה שהפסוק הינו מובן מאליו - ה' פונה אל משה ומוסר לו את דברו, לעיתים על מנת שיעביר זאת לישראל, לעיתים לכוהנים, ולעיתים אף בדיאלוג אישי עם משה.

אך בעיון מעט מעמיק יותר לפתע נדמה כי הסיפא של הפסוק מעט מיותרת - מדוע צריך להוסיף את המילה "לאמור"? הרי יכולנו להסתפק בהיגד: "וידבר ה' אל משה" כאשר ברור שלאחר פתיח זה יבואו הדברים אשר נאמרו למשה.

מעטים המפרשים הקלאסיים שראו לנכון להתעמק בסוגיה זו. ה"אבי עזר" (הרב שלמה הכהן שחי בתחילת המאה ה-19) אומר בפשטות שזהו עניין סגנוני גרידא שבא לסמל שכאן בעצם מתחיל עניין חדש. ואכן, ברוב המקרים פתיח זה מציין את תחילתו של נושא חדש שעליו מדבר הקב"ה עם משה.

הרד"ק הולך גם הוא בדרך הפשט ומפרש שכוונת הקב"ה היא "לאמור לישראל", כלומר ה' מדבר עם משה על מנת שיעביר את המסר לישראל. הרמב"ן דוחה את דבריו, שכן לעיתים הפתיח נאמר כאשר אין משה מתבקש להעביר את הדברים הלאה לעם, ובנוסף לעיתים לאחר הפתיח הזה נאמר "דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם...", ואם כן אין צורך בכפילות "לאמור לישראל, דבר אל בני ישראל...". הרמב"ן מפרש שהכוונה היא שהדברים נאמרו בדיקנות ובבהירות. כידוע, משה היה גדול הנביאים וה' דיבר עימו "פה אל פה" ולא בחידות, ולכן הכתוב מציין שהקב"ה מסר לו את הדברים באופן חד וברור, בלי רמזים ומשלים.

הפירוש המעניין ביותר ניתן על ידי "מר שושני". שושני הוא אחד האנשים המסתוריים של המאה ה-20. שמו האמיתי אינו ידוע, כמו גם פרטים ביוגרפיים נוספים. הוא היה מורם המובהק של אנשים כמו אלי ויזל, הפילוסוף עמנואל לוינס ופרופ' שלום רוזנברג, וייתכן שאף נפגש עם הרב קוק שכינה אותו בתור "ידידי החביב החתן הרב החרץ ובקי שלם ורב תבונות". שושני היה גאון בעל זיכרון פנומנלי, ששלט בכל מקצועות היהדות, במתמטיקה, פיזיקה, דתות שפות ופילוסופיה, והקדיש את עיקר חייו להוראה בלתי פורמלית בפני תלמידים ומעריצים. חזונו החיצוני היה בלוי, ו

אלפים אלפים

פנינה פלפלי

השבוע מסיימים את קריאת חומש ויקרא בבתי הכנסת. החידון הפעם הוא הזדמנות לחזור לנושאים ולחידות שעסקנו בהם בחומש ויקרא. שימו לב, הפתרונות מסודרים לפי אותיות הא-ב. רוב ההגדרות מתייחסות לדברים שעסקנו בהם מעל דפי "ודברת בס".

הפזמון! נלך ונאמר צאצא

- א - אח של משה, בניו הדליקו אש זרה ולכן מתו.
- ב - קטיף ענבים, מלאכה שאסורה בשמיטה.
- ג - זוכרים ששיחקנו "הוא והיא" בחידון פרשת "תזריע"? אז הנה הגדרה באות ג: הוא - שער בכדורגל, היא - כדור זכוכית קטן למשחק.
- ד - אם הוא בעל סנפיר וקשקשת, הוא כשר.
- ה - אתרוג קרוי בפרשת אמור "פרי עץ ____".
- ו - שם החומש בו אנו עוסקים.
- ז - פסוק על כיבוד מבוגרים: "והדרת פני ____".
- ח - מבגדי אהרון, שהכיל אבנים יפות.
- ט - שתי מילים הפוכות, שתיהן באות ט, המתארות חיות שמותר לאכול וחיות שאסור.
- י - העוף הכשר היחיד שהופיע בחידת העופות הטמאים (פרשת "שמיני").
- כ - כך נקראים האנשים המשרתים במשכן.
- ל - מצוות השארת היבול שנפל בשדה לעניים.
- מ - כלי שהיה במשכן ואהרון הדליק בו נרות.
- נ - עוף דורס טמא שהופיע בחידת העופות הטמאים.
- ס - חג שמוזכר בפרשת אמור ועליו נאמר: "וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן, פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים, וְעֵנָף עֵץ-עָבֹת, וְעֶרְבֵי-נָחַל"
- ע - "ספירת ה____", נספרת בין פסח לשבועות, מופיעה בפרשת אמור.
- פ - חג שהקדשנו לו חידה בשבוע של פרשת "צו" בהשתתפות גיבורי מגילת אסתר.
- צ - מחלה בגוף, בבית או בבגדים המוזכרת בכמה פרשות.
- ק - מה שהכהנים מעלים על המזבח לכבוד האל.
- ר - "הוא והיא": הוא - נשמע אחרי הברק, היא - מאפיינת את האריה.
- ש - מגיעה פעם בשבע שנים ואסור לעבד בה את האדמה.
- ת - עוף לילה טמא שהופיע בחידת העופות הטמאים.

